

Προστασία των υγροτόπων του Αιγαίου

Ενημερωτικό δελτίο, Μάρτιος 2008

Με περισσότερα από 3.000 νησιά, το αρχιπέλαγος του Αιγαίου αποτελεί μοναδική περίπτωση στη Μεσόγειο. Ανάμεσα στα χαρακτηριστικά του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, αποτέλεσμα της γεωλογικής του ιστορίας και της γεωγραφικής του θέσης, ξεχωρίζει η ιδιαιτερότητα και ο υψηλός ενδημισμός. Οι υγρότοποι ανέκαθεν είχαν μέγιστη σημασία για τη γεωγραφική συνέχεια, τη διατήρηση και την ποικιλία της ζωής στο Αιγαίο. Πόσοι όμως και ποιοι είναι οι υγρότοποι αυτοί που ως οάσεις στο ξηρό νησιωτικό τοπίο συντηρούν τη ζωή; Από ποιες απόψεις είναι σημαντικοί για τον άνθρωπο και το φυσικό περιβάλλον; Σε τι κατάσταση βρίσκονται και ποιο είναι το μέλλον τους σε σχέση με το σύγχρονο τρόπο κατοίκησης των νησιών; Για να απαντηθούν τα ερωτήματα αυτά, το 2004 το WWF Ελλάς ανέλαβε πρωτοβουλία για τη συστηματική απογραφή των υγροτόπων των νησιών του Αιγαίου αποσκοπώντας στην τεκμηρίωση της αξίας τους και στη διερεύνηση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν ώστε να συμβάλλει στη διατήρηση και συνετή διαχείρισή τους.

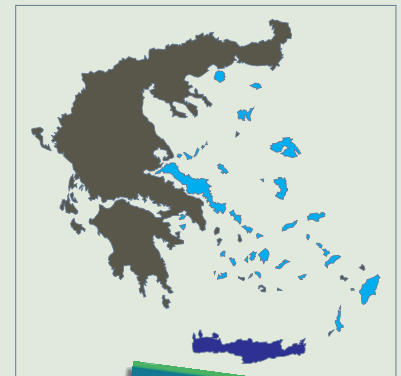
Το πρόγραμμα του WWF Ελλάς «Προστασία των Υγροτόπων του Αιγαίου»

Μέχρι το 2005 ήταν καταγεγραμμένοι 78 υγρότοποι σε 20 νησιά. Το WWF Ελλάς με μια συστηματική προσπάθεια την περίοδο 2004-2007 κατέγραψε 352 υγρότοπους σε 51 νησιά (εκτός Κρήτης). Η ερευνητική ομάδα επισκέφτηκε τους περισσότερους από αυτούς καταγράφοντας τα στοιχεία για το όνομα, τη θέση, την έκταση, τον τύπο, τη διοικητική υπαγωγή και το ιδιοκτησιακό καθεστώς. Επίσης συλλέχθηκαν στοιχεία για τη χλωρίδα, τη βλάστηση και την πανίδα, τις χρήσεις γης στη λεκάνη απορροής τους, τις χρήσεις των ίδιων των υγροτόπων, την ύπαρξη και τα είδη ρύπανσης και αλλοιώσεων, αλλά και ειδικά στοιχεία για το υδρολογικό καθεστώς.

Για να γίνει γνωστή η ύπαρξη όλων αυτών των υγροτόπων, το WWF Ελλάς, μεταξύ άλλων, πραγματοποίησε την έκδοση ενός τόμου με τα πρώτα αποτελέσματα του προγράμματος: «ΑΠΟΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΥΓΡΟΤΟΠΩΝ ΤΩΝ ΝΗΣΙΩΝ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ: Ταυτότητα, Οικολογική Κατάσταση και Απειλές».

Η έρευνα όμως συνεχίζεται και ήδη έχουν προστεθεί απογραφικά δεδομένα για αρκετές δεκάδες υγρότοπων. Ο εντοπισμός και η καταγραφή των υγροτόπων ολοκληρώθηκε πρόσφατα. Στα Ελληνικά νησιά του Αιγαίου καταγράφηκαν συνολικά 672 υγρότοποι μεγαλύτεροι από ένα στρέμμα σε 65 νησιά. Επιπλέον, σε 10 Τούρκικα νησιά του Αιγαίου έχουν εντοπιστεί 27 υγρότοποι πάνω από ένα στρέμμα.

Η βάση δεδομένων που έχει δημιουργηθεί ενημερώνεται συνεχώς και είναι προσιτή στον καθένα μετά από εγγραφή μέσα από την ιστοσελίδα της οργάνωσης: www.wwf.gr

Η κατάσταση των υγροτόπων του Αιγαίου

Η ταυτότητα των υγροτόπων του Αιγαίου

Από τους 353 υγρότοπους που εντοπίστηκαν οι 259 είναι φυσικοί υγρότοποι μεγαλύτεροι του 1 στρέμματος και οι 65 τεχνητοί (φραγμολίμνες, λιμνοδεξαμενές και λίμνες ορυχείων) ενώ καταγράφηκαν επιπλέον 20 μικρότεροι από 1 στρέμμα και 9 πλήρως κατεστραμμένοι. Οι φυσικοί υγρότοποι είναι στην πλειονότητά τους παράκτιοι και μικροί και η αλατότητα των νερών τους συνήθως ποικίλλει πολύ κατά τη διάρκεια του έτους διότι επηρεάζεται ταυτόχρονα από τα υπόγεια νερά, τη θάλασσα και τη βροχή. Οι κοινότεροι τύποι υγροτόπων είναι εκβολές ρυάκων διαλείπουσας ροής, έλη εκβολών και παράκτια έλη (βλυχάδες). Το 31% των φυσικών υγροτόπων έχει αποκλειστικά ή κυρίως γλυκό νερό, το 11,2% αποκλειστικά ή κυρίως αλμυρό νερό ενώ στους μισούς σχεδόν (49,2%) κυριαρχεί η υφάλμυρη φάση κατά τη μεγαλύτερη διάρκεια του

έτους.

Ο αριθμός και η έκταση των υγροτόπων σε κάθε νησί σχετίζονται κυρίως με την έκταση, τη γεωμορφολογία, την πετρολογική σύσταση και τη γεωγραφική του θέση. Τριάντα τέσσερα νησιά έχουν 1-5 φυσικούς υγρότοπους, ενώ 9 νησιά έχουν 6-11 φυσικούς υγρότοπους. Η Λέσβος είναι με διαφορά το νησί με τους περισσότερους φυσικούς υγρότοπους (56) και ακολουθούν η Εύβοια (19), η Ρόδος και η Λήμνος (από 18), και η Άνδρος (14). Συνυπολογίζοντας φυσικούς και τεχνητούς υγρότοπους, ο νομός Λέσβου έχει τους περισσότερους (83 σε 2 νησιά!) και ακολουθούν, ο νομός Κυκλάδων (80 σε 18 νησιά), ο νομός Δωδεκανήσου (55 σε 12 νησιά), ο νομός Ευβοίας (44 σε 2 νησιά) και ο νομός Μαγνησίας (Βόρειες Σποράδες, 16 σε 7 νησιά). Τα νησιά των υπόλοιπων νομών διαθέτουν λιγότερους υγρότοπους

Η σημασία για τον άνθρωπο και τη φύση

Η διαθεσιμότητα του υπόγειου και επιφανειακού νερού είναι ο κυριότερος παράγοντας για την επιβίωση του ανθρώπου και όλων των άλλων οργανισμών πάνω στα νησιά. Οι υγρότοποι, όχι μόνο αποτελούν βασικό κρίκο του κύκλου του νερού, η απουσία του οποίου δημιουργεί πλείστα όσα προβλήματα, αλλά και αναντικατάστατους ενδείκτες της ποιότητας και της επάρκειας των υπόγειων γλυκών νερών. Σχεδόν όλοι οι υγρότοποι χρησιμοποιούνται με τον ένα ή τον άλλο τρόπο από τους κατοίκους και τους επισκέπτες των νησιών. Σήμερα, το νερό ενός στους τρεις υγροτόπους χρησιμοποιείται άμεσα για ύδρευση και άρδευση, ενώ πολλοί χρησιμοποιούνται για κυνήγι.

Σε κάποιες από τις αλυκές, εξασκείται ακόμη μια σημαντική οικονομική δραστηριότητα. Μερικά νησιά, όπως για παράδειγμα η Λέσβος, έχουν ήδη γίνει προορισμός τουριστών που παρατηρούν πουλιά, κυρίως σε υγροτόπους. Η περιβαλλοντική εκπαίδευση μαθητών και φοιτητών είναι ακόμα δυο δραστηριότητες για τις οποίες προσφέρονται οι υγρότοποι. Η παρουσία των υγροτόπων είναι επίσης σημαντική για τον τουρισμό διότι αποτελεί προστιθέμενη αξία στη γραφικότητα και την αισθητική του τοπίου, αυξάνοντας την ποικιλία και τη μωσαϊκότητά του. Ένα μεγάλο

ποσοστό από τα καλλιεργούμενα εδάφη των νησιών βρίσκονται σήμερα στις επίπεδες προσχωματικές εκτάσεις των παράκτιων υγροτόπων. Αν αυτοί πάψουν να τροφοδοτούνται με γλυκά νερά ή αποξηραθούν, η κάτωθεν διείσδυση των αλάτων του θαλασσινού νερού στα γύρω καλλιεργούμενα εδάφη θα τα αχρηστεύσει πλήρως.

Τόσο οι μεγάλοι όσο και οι μικροί υγρότοποι του Αιγαίου χρησιμεύουν ως σταθμοί ξεκούρασης, καταφυγίου και διατροφής για εκατομμύρια μεταναστευτικά πουλιά κάθε χρόνο. Χωρίς αυτούς η θνησιμότητα των πουλιών στη διάρκεια των ταξιδιών τους θα αυξανόταν αξιοσημείωτα. Αλλά και στους περιστασιακούς εξαιρετικά δριμείς χειμώνες, όταν οι μεγάλοι υγρότοποι της Μακεδονίας και της Θράκης παγώνουν πλήρως, οι υγρότοποι του Αιγαίου αποτελούν το μοναδικό και σωτήριο καταφύγιο για τα χιλιάδες πουλιά που διαχειμάζουν εκεί. Επιπλέον, η διατήρηση των υγροτόπων έχει αποφασιστική σημασία για την επιβίωση των ενδημικών υδρόβιων ειδών όπως για παράδειγμα το γκιζάνι (*Ladigesocypris ghigii*), ενδημικό ψάρι της Ρόδου, οι βάτραχοι της Καρπάθου και της Κρήτης (*Rana cerigensis*, *R. cretensis*), αλλά και εκατοντάδων ειδών ασπονδύλων.

Τα προβλήματα, οι απειλές και το μέλλον των υγροτόπων του Αιγαίου

Οι ανθρώπινες δραστηριότητες υποβαθμίζουν και συρρικνώνουν με ανησυχητικούς ρυθμούς τους υγροτόπους στα νησιά του Αιγαίου: Οι δυο στους τρεις υγροτόπους ρυπαίνονται σοβαρά από στερεά απορρίμματα ή από υγρά απόβλητα. Το 84% από αυτούς που εξετάστηκαν έχουν υποβαθμιστεί ή αλλοιωθεί σημαντικά. Οι βασικοί τύποι υποβάθμισης είναι οι εκχερσώσεις και τα μπαζώματα, οι διανοίξεις δρόμων, η δόμηση και η επέκταση καλλιεργειών εις βάρος των υγροτοπικών εδαφών με προφανή απώτερο σκοπό τη μετατροπή τους σε οικοπέδα και την οικοδόμησή τους.

Η ολοένα αυξανόμενη ζήτηση για νερό ειδικά την ξηρή εποχή του έτους, για να εξυπηρετήσει έναν τουρισμό που έχει ξεπεράσει τα όρια κάθε φέρουσας ικανότητας, οδηγεί σε υπερεκμετάλλευση των υπόγειων νερών και στην πίεση για δημιουργία ολοένα και περισσότερων ταμιευτήρων (προβλέπεται να ξεπεράσουν τους 100 σε πέντε χρόνια από περίπου 40 που είναι σήμερα).

Παρόλο που σχεδόν το 50% των υγροτόπων βρίσκονται εντός των ορίων προστατευτών ή προστατευόμενων περιοχών (Δίκτυο Φύση 2000, Σημαντικές Περιοχές για τα Πουλιά, Καταφύγια Άγριας Ζωής, κ.α.), μόνο 2 (!) από προστατεύονται ικανοποιητικά και έχουν σχετικά επαρκή περιβαλλοντική διαχείριση: οι Κουκουναριές Σκιάθου και το Ψαλίδι της Κω.

Με την είσοδο του 21^{ου} αιώνα το μέλλον των υγροτόπων του Αιγαίου βρίσκεται σε κρίσιμη καμπή. Δεν υπάρχουν περιθώρια για ολιγωρία. Απαιτούνται πρωτοβουλίες για την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση πολιτών και φορέων, η δημιουργία κάποιου είδους θεσμικού πλαισίου για την προστασία τους και συντονισμένες συνεργασίες μεταξύ φορέων για την εφαρμογή υποδειγματικών διαχειριστικών μέτρων τουλάχιστον σε κάποιους από αυτούς.

Βασικές προϋποθέσεις για να προχωρήσουν τα παραπάνω μέτρα είναι να ολοκληρωθεί το Κτηματολόγιο, η νομολογία για τον αιγιαλό να περιλάβει ειδικές προβλέψεις για τους υγροτόπους και να αντι-μετωπιστεί με σοβαρότητα η εφαρμογή της Οδηγίας Πλαίσιο για τα Νερά 60/2000. Η λύση του ζητήματος της προστασίας και συνεπής διαχείρισης των υγροτόπων των νησιών του Αιγαίου δεν είναι ξέχωρη από το συνολικό ζήτημα του σχεδιασμού και εφαρμογής μιας ολοκληρωμένης αιφορικής νησιωτικής πολιτικής που θα αφορά τα θέματα ενέργειας, πόρων, βιοποικιλότητας και ποιότητας ζωής. Όμως η απώλεια φυσικών οικοσυστημάτων είναι αμετάκλητη και δεν μπορεί να περιμένει. Άπαξ και οι υγρότοποι αυτοί χαθούν καμιά τεχνολογική εφαρμογή δεν μπορεί να τους επανασυστήσει.

WWF Ελλάς

Φιλελλήνων 26
105 58 ΑΘΗΝΑ

Τηλ: 210 3314893
Fax: 210 3247578

Γίνε πολίτης για το περιβάλλον
Γίνε ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΗΣ του WWF Ελλάς!

